

בונצי שתוק

באנטשע שוויג

דאָ אויף דער וועלט, האָט באַנטשע שוויגס טויט גאָר קיין אינדרוק נישט געמאַכט. פֿרעגט עמעצן בחרט: ווער באַנטשע איז געווען, ווי אַזוי ער האָט געלעבט, אויף וואָס ער איז געשטאַרבן? צי האָט אין אים דאָס האַרץ געפֿלאַצט, צי די פּוּחוֹת זענען אים אויסגעגאַנגען, צי דער מאַרכביין האָט זיך איבערגעבראַכן אונטער אַ שווערער לאַסט... ווער ווייסט? אפֿשר איז ער גאָר פֿאַר הונגערי געשטאַרבן!

אַ פֿערד אין טראַמוווי זאָל פֿאַלן, וואָלט מען זיך מער אינטערעסירט. עס וואָלטן צייטונגען געשריבן, הונדערטער מענטשן וואָלטן פֿון אַלע גאַסן געלאָפֿן און די נבלה באַקוקט; באַטראַכט אפֿילו דאָס אָרט, וווּ די מפּלה איז געווען...

נאָר דאָס פֿערד אין טראַמוווי וואָלט אויך די זכיה נישט געהאַט. עס זאָלן זען אַזוי פֿיל פֿערד ווי מענטשן — טויזנט מיליאָן... באַנטשע האָט שטיל געלעבט און איז שטיל געשטאַרבן; ווי אַ שאַטן איז ער דורך — דורך אונזער וועלט!

אויף באַנטשעס בִּרְיַת האָט מען קיין ווען נישט געטרונקען. עס האָבן קיין פּוּסוֹת געקלונגען. צו בר־מצווה האָט ער קיין קלייב־גענדיקע דרשה נישט געזאָגט... געלעבט האָט ער ווי אַ גרוי קליין קערנדל זאַמד ביים ברעג פֿון ים, צווישן מיליאָנען זענס גלייכע, און אַז דער ווינט האַט אַן אויפֿגעהויבן און אויף דער אַנדערער זעט ים אַריבערגעיאָגט, האָט עס קיינער נישט באַמערקט. ביים לעבן האָט די נאַסע בלאַטע קיין צייכן פֿון זען פֿוט נישט

באַהאַלטן. גאַכן טויט האָט דער ווינט דאָס קליינע ברעטל פֿון זען קבר אויפֿגעוואָרפֿן; דעם קברנס ווייב האָט עס געפֿונען ווייב פֿון קבר און דערביי אַ טעפל קאַרטאַפֿל אָפֿגעקאַכט. עס איז דריי טעג נאָך באַנטשעס טויט, פֿרעגט דעם קברן בחרים, וווּ ער האַט'ן געלייגט!

וואָלט באַנטשע אַ מצבה געהאַט, וואָלט אפֿשר איבער הונדערט יאָר אַן אַלטערטום־פֿאַרשער זי געפֿונען און דער נאָמען „באַנטשע שוויג“ וואָלט נאָך אַ מאָל איבערגעקלונגען אין אונזער לופֿט. אַ שאַטן! זען פֿאַטאַגראַפֿיע איז נישט געבליבן ביי קיינעם אין מוח, ביי קיינעם אין האַרץ. עס איז פֿון אים קיין זכר נישט געבליבן.

„קיין קינד, קיין רינד“, עלנט געלעבט — עלנט געשטאַרבן! ווען נישט דאָס מענטשלעכע גערודער, וואָלט אפֿשר עמעצער אַ מאָל דערהערט, ווי באַנטשעס מאַרכביין האָט אונטער דער לאַסט געקנאַקט; וואָלט די וועלט מער צעט געהאַט; וואָלט עמעצער אַ מאָל באַמערקט, אַז באַנטשע (אויך אַ מענטש) האָט לעבעדיקערהייט צוויי אויסגעלאָשענע אויגן און שרעקלעך־איינגעפֿאַלענע באַקן, אַז אפֿילו ווען ער האָט גאָר שוין קיין לאַסט נישט אויף די פֿלייצעס, איז אים אויך דער קאַפּ צו דער ערד געבויגן, גלייך ער וואָלט לעבעדיקערהייט זען קבר געזוכט. וואָלטן אַזוי ווייניק מענטשן ווי פֿערד אין טראַמוווי געווען, וואָלט אפֿשר אַ מאָל עמעצער געפֿרעגט: וווּ איז באַנטשע אַהינגעקומען?!

ווען מען האָט באַנטשען אין שפיטאַל אַרײַנגעפֿירט, איז זען ווייניק אין פּוּסערײַע נישט ליידיק געבליבן — עס האָבן דערויף צען זענס גלייכן דערוואַרײַט און צווישן זיך דעם ווייניק אין פּוּסערײַע לייצטירט, ווען מען האַט'ן פֿון שפיטאַלבעט אין טויטשטיבל אַרײַב־געטראָגן, האָבן אויפֿן בעט צוואַנציק אַרעמע קראַנקע געוואַרט... ווען ער איז אַרויס פֿון טויטשטיבל — האָט מען צוואַנציק הרוגים פֿין אונטער אַן איינגעפֿאַלענעם הויז געבראַכט — ווער ווייסט,

ווי לאַנג ער וועט רונק וווינען אין קברן הויז, ווייסט ווייניק עס וואַרטן שוין אויף דעם שטיקל פֿלאַץ... שטיל געבויך, שטיל געלעבט, שטיל געשטאַרבן און נאָך שטיי־לער באַגראָבן —

כאַן, בעולם הזה, לאַ עשה מותו של בונצי שתוק שום רושם כלל! שאלו את מי שתשאלו: מי היה בונצי, כיצד חי, ובאיזו מיתה מת! אם הלב נתפקע בתוכו, אם כוחותיו אפסו וכלו, או שעמוד־השדרה נשבר לו מתחת למשא כבד... מי יודע? אפשר שלא מת אלא מיתת רעב!

סוס מושך בטראַם אילו מת, נדאי שהיו מתענינים בו יותר. העתונים היו כותבים על כך, מאות אנשים מכל הרחובות היו מתאספים ומסתכלים בנבלה; והיו מסתכלים אפילו במקום, שבו אירעה הנפילה...

אך הסוס מן הטראַם אף הוא לא היה זוכה לכך, אילו היו בעולם סוסים רבים כמו אנשים — אלה מיליונים! בונצי חי בחשאי ומת בחשאי; כמו צל חלף עבר — בעולם הזה שלנו!

בברית־המילה של בונצי יין לא שתו, כוסות לא צלצלו! לבר־מצנה דרשה מצלצלת לא אמר... חי היה כמו גרגיר־חול קטן ואפור על שפת הים. בתוך מיליונים של אחרים הדומים לו; וכשהגביהה אותו הרוח והעבירה אותו ביעף אל עבר הים האחר, לא הרגישה בכך שום נפש חיה!

בחיינו לא שמר הבוץ הלח את טביעת רגליו. לאחר מותו — הרוח הפילה את לוח־העץ הקטן שעל קברו; אשתו של הקברן מצאה אותו הרחק מן הקבר ובישלה בו סיר תפוחי־אדמה... מלאו שלושה ימים למותו של בונצי, שאלו את הקברו בשמתא. אם יודע הוא היכן הניחו!

אילו היתה לו לבונצי מצבה, אפשר שאחרי מאה שנים היה חוקר־קדמוניות מוצא אותה, והשם „בונצי שתוק“ היה מצטלצל שנית בהלל העולם הזה.

צל חולף! דמות־דיוקנו לא נשארה חקוקה אצל שום אדם במוח, אצל שום אדם בלב; לא נשאר ממנו זכר כלשהו! לא יורש ולא דורש; גלמוד בחייו — גלמוד במותו!

אילמלא רעש הבריות, אפשר שהיה מישוה שומע לפעמים, איך עמוד־השדרה של בונצי מתפקק מתחת למשא; אילו היה לו לעולם פנאי יותר, אפשר שהיה מישוה נותן דעתו על־כך, שבונצי (אף הוא אדם) יש לו בעודו בחיים שתי עינים כבדות ולחיים נפולות עד כדי מורא; שאפילו בזמן שאין לו עוד כלל משא על גבו, גם אז ראשו כפוף כלפי האדמה, כאילו בחייו עוד את קברו הוא מבקש! אילו היו האנשים מועטים כמו הסוסים המושכים בטראַם, אפשר שהיה מישוה שואל לפעמים:

בונצי זה להיכן נעלם? כשהולוכו את בונצי והכניסוהו אל בית־החולים, לא נשארה פינתו בדירת־המרתף פנויה — צפו לה עשרה אחרים כיוצא בו, ואת הפינה ב„פלוש“ מכרו במכירה פומבית; כשנשארו אותו מן המטה של בית־החולים והכניסוהו לחדר־המתים, המתינו למטתו עשרים חולים עניים... כשהוציאו אותו מתדר המתים — הביאו לשם עשרים הרוגים מתחת מפולת של בית — מי יודע כמה זמן ינח שלום בקברו? מי יודע כמה אחרים כבר מצפים לאותן דלי־אמות...

בחשאי נולד, בחשאי חי, בחשאי מת ובחשאי עוד יותר נקבר.

אך לא כך היה הדבר בעולם ההוא! שם עשה מותו של בונצי רושם גדול!

השופר הגדול, השמור לימות המשיח, קולו הלך בכל שבעת הרקיעים: בונצי שתוק, בונצי שתוק, בונצי שתוק! המלאכים הגדולים

אויסער זיך איז ער פֿאַר שרעק.

און זיין שרעק איז נאָך גרעסער געוואָרן, אז ער האָט נישט ווילנדיק דערזען די פֿאַדלאַגע פֿון בית־דין של מעלה. סאַמע אַלבאַס־טער מיט בריליאַנטן! „אויף אזא פֿאַדלאַגע שטייען מײַנע פֿיס!“ — ער ווערט אין גאַנצן פֿאַרשטאַרט. „ווער ווייט, וועלכן גביר, וועלכן רב, וועלכן צדיק מען מיינט... ער וועט קומען — וועט זיין מײַנע פֿינצטערער סוף!“

פֿאַר שרעק האָט ער אפֿילו נישט געהערט, ווי דער פרעזעט האָט בפֿירוש אויסגערופֿן: „די דיעלע פֿון באַנטשע שווינג“ און דערלאַנגענדיק דעם מליץ־יושר די אַקטן, געזאַגט: „לייען, נאָר בקיצור!“

מיט באַנטשען דרייט זיך דער גאַנצער סאַלאָן. עס רויסט אים אין די אויערן. אינעם גערויש הערט ער דאָך אַלע מאָל שאַרפֿער און שאַרפֿער דעם מלאך־מליצס זיסן קול ווי אַ פֿידל.

— זיין גאַמען — הערט ער — האָט אים געפֿאַסט ווי צו אַ שלאַנקן לײַב אַ קלייד פֿון אַן אַרטיסט אַ שנידערס האַנט.

— וואָס רעדט ער? — פֿרעגט זיך באַנטשע און ער ווערט ווי אַן אומגעוולדיקער קול האַקט־איבער און זאַגט:

— נאָר אַן משלים!

— ער האָט זיך קיין מאָל — הייבט ווײַטער אַן דער מליץ־יושר — אויף קיינעם נישט געקלאַגט, נישט אויף גאַנץ, נישט אויף לײַט. אין זײַן אויג האָט קיין מאָל נישט אויפֿגעפֿלאַמט קיין פֿונק פֿון האַס. ער האָט עס קיין מאָל נישט אויפֿגעהויבן מיט אַ פֿרעטענויע צום הימל.

באַנטשע פֿאַרשטייט ווײַטער נישט אַ וואָרט און דאָס האַרצע קול שלאַגט ווײַטער איבער:

— אַן רעטאַריק!

— אייבֿ האָט נישט אויסגעהאַלטן. ער איז אומגליקלעכער גע־ווען —

— פֿאַקטן, טרוקענע פֿאַקטן! — רופֿט נאָך אומגעוולדיקער דער פרעזעט.

— צו אַכט טעג האָט מען אים מל געווען —

— נאָר אַן רעאַליזם!

— אַ מוהל אַ פֿושער האָט דאָס בלוט נישט פֿאַרהאַלטן... ווײַטער!

— ער האָט אַלץ געשוויגן — פֿירט ווײַטער דער מליץ־יושר — אפֿילו ווען די מוטער איז אים געשטאַרבן און ער האָט צו דרייצן יאָר אַ שטיפֿמאַמע באַקומען... אַ שטיפֿמאַמע אַ שלאַנג, אַ מרשעת... מיינט מען דאָך אפֿשר פֿאַרט מיך? — טראַכט באַנטשע.

— אַן אינטינאַציעס אויף דריטע פֿערזאַנען! — בייזערט זיך דער פרעזעט.

— זי פֿלעגט אים קאַרגן דעם ביסן... אייערנעכטיק פֿאַרשימלט ברויט... האַרפֿלאַקס פֿאַר פֿלייש... און זי האָט קאווע מיט סמעטענע געטוונקען... — צו דער זאַך! — שרײַט דער פרעזעט.

— זי האָט פֿאַר דאָס קיין נעגל נישט געקאַרגט און זײַן ברויך־אויך בלויער לײַב פֿלעגט אַרויסקוקן דורך אַלע לעכער פֿון זײַנע פֿאַרשימלט־צערטענע קליידער... ווינטער אין די גרעסטע פֿרעסט האָט ער איר באַרוועס אויפֿן הויך האַלץ געהאַקט און די הענט זענען צו יונג און צו שוואַך געווען, די קלעצלעך צו דיק, די האַק צו שטומפֿיק... נישט איין מאָל האָט ער זיך די פֿיס אַפֿגעפֿרוירן, נאָר געשוויגן האָט ער, אפֿילו זיך פֿאַרן פֿאַטער... — פֿאַרן שיפור! — לאַכט־אַרײַן דער קטיגור און באַנטשען ווערט קאלט אין אַלע אַרײַם.

— נישט געקלאַגט! — ענדיקט דער מליץ־יושר דעם זאַץ.

ופחדו גדל עוד יותר משואה שלא במתכוון, את הרצפה בחדר הבית־דין של מעלה. כולה בהט ויהלומים! „על רצפה כזאת עומדות רגלי!“ — והוא קופא כולו והופך לאבן! „מי יודע לאיזה גביר, לאיזה צדיק מתכוונים... הוא יבוא — ויבוא סופי ויגלה קלוני!“

מתוך פחד לא שמע אפילה, שאב־בית־הדין הכריז בפירוש: „משפטו של בונצי שתוק“ וגם, במסרו למליץ־יושר את הניירות, אמר: „קרא אך בקצור!“

כל האולם כולו מסתחרר מסביב לבונצי, ורע־רעש באזניו. אך בתוך הרעש הוא שומע אף־על־פירכן מפעם בפעם ברור יותר ויותר את קולו של המלאך המליץ, המתוק כקול הכנור — השם שלו — שומע הוא — היה יאה לו ונאה לו כגלימה נאה מיד חייט־אמן לגוף גבוה ותמיר.

— מה הוא אומר? — שואל בונצי, והוא שומע קול מפסיק את הדובר בקוצר־רוח ואומר:

— רק בלי משלים!

— מעולם — מתחיל שוב המליץ־יושר — לא קבל על וולתו, לא על אלהים, לא על אדם; בעינו לא התלקח מעולם יוק של שנאה, הוא לא נשא מעולם את עיניו בטרוניה כלפי שמים.

בונצי שוב אינו מבין אף דבור אחד, והקול החמור מפסיק שנית:

— בלי מליצות!

— אייבֿ לא יכול להתאפק, הוא היה אומלל יותר — עובדות, עובדות ממש! — מכריז ואומר בקוצר־רוח תיר אב־בית־הדין.

— ביום השמיני מלו אותו —

— רק בלי תיאוריות יתירה!

— מוהל שאינו בקי במלאכתו היה לו, לא עצר את הדם — הלאה!

— והוא שתק כל הזמן (מוסיף וקורא המליץ־יושר), אפילו נשמתה עליו אמו ובשנה השלוש־עשרה לחייו קבל אִם חורגת... אשה דומה לבחש, מרשעת... — אפשר מתכוונים אף־על־פירכן אליז — מהרהר בונצי —

— בלי רמיזות לאנשים שאינם שייכים לכאן! — מתרעם אב־בית־הדין.

— היא היתה מקמצת לו פת־לחם... לחם מעובש משלשום... עצמות תחת בשר... והיא עצמה — קהנה בשמנת היתה שותה —

— לגוף הענין! — צועק אב־בית־הדין.

— כנגד זה לא היתה מקמצת לו בצפרניה, וגופו השחום־הכחול היה מציץ מבעד לכל החורים של בגדיו המעופפים והקרועים... בחורף, בזמן הקור הגדול ביותר, היה עומד יחף בחצר וחוטב לה עצים, והידיים היו צעירות וחלשות מדי, העצים עבים מדי, והגרזן קהה מדי... לא פעם נתפקקה עצם מפרקה, לא פעם קפאו אצלו הרגלים, אך שתוק שותק היה, ואפילו לפני אביו — לפני השפּוֹר! — מתערב בלעג הקטיגור, ובונצי מרגיש קור עובר בכל איבריו —

— לא התאונן, — מסיים המליץ־יושר את הפסוק.

— און שטענדיק עלנט — פֿירט ער ווייטער — קיין חזק,
 קיין תלמוד תורה, קיין חדר... קיין גאנץ בגד... קיין פֿרייע מינוט...
 — פֿאקטן! — רופט ווייטער זײַער פֿרעזעס.
 — ער האָט געשוויגן אפֿילו שפעטער, ווען זײַער פֿאָטער האָט זיך
 שיכורערהייט אַ מאָל אָנגעכאַפּט בײַ די האָר און אין מיטן אַ שנייען-
 דיקער ווינטערנאַכט אַרויסגעוואָרפֿן פֿון שטוב, ער האָט זיך שטיל
 אויפֿגעהויבן פֿון שניי און אַנטלאָפֿן, וווּ די אויגן האָבן אים גע-
 טראָגן...

אויפֿן גאַנצן וועג האָט ער געשוויגן... ביים גרעסטן הונגער
 האָט ער נאָר מיט די אויגן געבעטלט!

ערשט אין אַ שווינדלענדיקער, נאַסער פֿרילינגנאַכט איז ער אין
 אַ גרויסער שטאַט אַרײַנגעקומען; ער איז אַרײַן ווי אַ טראָפֿן אין
 ים און דאָך האָט ער די אייגענע נאַכט אין אַרעסט פֿאַרבראַכט...
 ער האָט געשוויגן, נישט געפֿרעגט: פֿאַר וואָס? פֿאַר ווען? ער איז
 אַרויס און די שווערסטע אַרבעט געזוכט. נאָר ער האָט געשוויגן!
 שווערער פֿאַר רער אַרבעט איז געווען זי און געפֿינען —
 ער האָט געשוויגן!

באָדנדיק זיך אין קאַלטן שווייס, צוזאַמענגעדריקט אונטער דער
 שווערסטער לאַסט, ביים גרעסטן קראַמף אין ליידיקן מאַגן — האָט
 ער געשוויגן!

באַשפּריצט פֿון פֿרעמדער בלאַטע, באַשפּיגן פֿון פֿרעמדע מני-
 לער, געיאָגט פֿון טראָטאָרן מיט דער שווערסטער לאַסט אַראָפּ
 אין גאַסן צווישן דראָזשקעס, קאַרעטן און טראַמױזען, קוקנדיק
 יעדע מינוט דעם טויט אין די אויגן אַרײַן — האָט ער געשוויגן!

ער האָט קיין מאָל נישט איבערגערעכנט, וויפֿל פֿוד לאַסט
 עס קומט אַויס אויף אַ גראַשן, וויפֿל מאָל ער איז געפֿאַלן בײַ
 יעדן גאַנג פֿאַר אַ דרייער, וויפֿל מאָל ער האָט שיער נישט די

נשמה אויסגעשפּיגן, מאָנענדיק זײַן פֿאַרדינסט; ער האָט נישט גערע-
 כנט, נישט זײַן נישט יענעמס מזל, נאָר געשוויגן!

זײַן אייגן פֿאַרדינסט האָט ער אויך נישט הויך געמאַנט, ווי
 אַ בעטלער האָט ער זיך בײַ דער טיר געשטעלט און אין די אויגן
 האָט זיך אַ הינטישע בקשה געמאַלט, "קום שפעטער" — און ער
 איז פֿאַרשוונדן שטיל, ווי אַ שאַטן, כדי שפעטער נאָך שטילער
 אויסצובעטלען זײַן פֿאַרדינסט.

ער האָט אפֿילו געשוויגן, ווען מען פֿלעגט אים אַפּרעסן פֿון
 זײַן פֿאַרדינסט אָדער אַרײַנוואָרפֿן אַ פֿאַלשע מטבע...

ער האָט אַליץ געשוויגן...
 — מיינט מען דאָך טאַקע מיך! — טרייטט זיך באַנטשע.

*

— איין מאָל — פֿירט ווייטער דער מליץ-יושר נאָך אַ טרונק
 וואַסער — איז אין זײַן לעבן אַן ענדערונג געשען... עס איז דורכ-
 געפֿלויגן אַ קאָטש אויף גומענע רעדער מיט צעפֿלאַשעטע פֿערד...
 דער שמעטער איז שוין לאַנג פֿון ווייטנס געלעגן מיט אַ צעשפּאַל-
 טענעם קאַפּ אויפֿן ברוק... פֿון די דערשראָקענע פֿעריס מנילער
 שפּריצט דער שוים; פֿון אונטער די פֿאַדקאָועס יאָגן זיך פֿונקען;
 די אויגן בלישטשען ווי ברענענדיקע שטורקאַצן אין אַ פֿינצטערער
 נאַכט — און אין קאָטש זיצט, נישט טויט, נישט לעבעדיק, אַ מענטש.
 און באַנטשע האָט די פֿערד פֿאַרהאַלטן!

און דער געראַטעוועטער איז געווען אַ ייד אַ בעל-צדקה און
 האָט באַנטשען די טובֿה נישט פֿאַרגעסן.

ער האָט אים דעם געהרגעטנס ביזש איבערגעגעבן; באַנטשע
 איז אַ שמעטער געוואָרן. נאָך מער — ער האָט אים חתונה געמאַכט.
 נאָך מער — ער האָט אים אפֿילו מיט אַ קינד פֿאַרוואָרגט...

און באַנטשע האָט אַליץ געשוויגן!
 — וויך מיינט מען מיך! — באַפֿעטטיקט זיך באַנטשע אין

— ותמיד גלמוד — ממשיך וזא ואומר — לא חבר, לא
 תלמוד-תורה, לא חדר... לא בגד שלם... לא רגע פנוי — —
 — עובדות! — קורא שוב אבית-הדין.

— הוא שתק אפילו אחר-כך, בשעה שאביו, בהיותו שכור,
 תפסוהו פעם בשערותיו ובאמצעותו של ליל-חורף לוהט מקור
 השליכו מתוך הבית! הוא קם במהירות מעל-גבי השלג וברח
 למקום שעיניו נשאוהו...

בכל אותה הדרך שתק... בזמן שהיה רעב ביותר — בעינים
 בלבד היה מבקש רחמים!

ורק בליל-אביב רטוב ומסחרר בא אל כרך גדול, הוא נפל
 כטפה אל תוך הים, ואף-על-פי-כן בילה עוד אותו הלילה
 בבית-הכלא... הוא שתק, לא שאל מפני מה, מדוע? הוא יצא,
 וחפש את העבודה הקשה ביותר, אך הוא שתק!

קשה מן העבודה היה למצוא אותה — והוא שתק!

רוחץ כולו בזיעה קרה, כפוף ולחוצ תחת המשא הכבד ביותר,
 וקיבתו הריקה מתכווצת בעוית של רעב — שתק!

מותו בבוץ של זרים, מרוקק מפיות זרים, מגורש מעל
 המדרכה עם המשא הכבד אל הכביש בין עגלות, כרכרות
 וקרונות-טראם, מציץ כל רגע ורגע אל תוך עיניו של המת —
 שתק!

הוא לא שאל מעולם, כמה פוד משא יוצאים לו לגרוש אחד,

נמה פעמים נפל בכל שליחות בעד פרוטה, כמה פעמים דחווה
 נלך-ישוב כשתבע את שכרו; הוא לא הישב, לא מזלן שלן
 ולא מזלם של אחרים, רק שתק!

את שכרו שלו גם כן לא תבע בקול! כפושטיד היה מתייצב
 בפתח, ובתוך העינים נצטיירה בקשה של כלב, "תבוא אחר-כך",
 והוא נעלם בהשאי כצל, בשביל לחזור אחר-כך בחשאי עוד
 יותר ולבקש את שכרו כנדבה!

הוא שתק אפילו, כשהיו מפחיתים לו משכרו, או מטילים
 לו אטימון במקום מטבע!...

תמיד היה שותק...
 — אם כן, מתכוונים באמת אלי! — מרגיע בונצי את עצמו.

— פעם אחת — מוסיף ומספר המליץ-יושר לאחר לגימת
 מים — בא שנוי בחייו... חלפה-עברה כרכרה על גלגלים של
 גומי, עם סוסים שנתבהלו... המצליף כבר מזמן היה מוטל מרחוק
 וראשו מחוץ אל אבני הכביש... מתוך פיותיהם של הסוסים
 המבוהלים נתז הקצף, מתחת לפרסות מתמלטים גיצים, העינים
 מתנוצצות כמו לפידים בוערים בליל-חשכה — ובתוך הכרכרה
 יושב, ספק חי ספק מת, אדם!
 ובונצי עצר את הסוסים!

והיהודי הניצל היה יהודי בעל-צדקה, ולא שכח לבונצי את
 הטובה!

הוא מסר לו את שוטו של ההרוג; בונצי נעשה מצליף!
 ויותר מזה — הוא השיא לו אשה, ויתר על כן — הוא דאג
 אפילו לכך שיהיה לו ילד...

ובונצי עדיין שתק!
 — אלי מתכוונים, אלי! — מתחזק בונצי בדעתו, ואין בו

אף-על-פי-כן ההעזה להרים עין אל הריהו"ן של מעלה...
 הוא מקשיב שוב לדבריו של המליץ:

דער דעה און האָט דאָך נישט די העזה אָן אויג צו וואַרפֿן אויפֿן
בית־דין של מעלה...

ער הערט זיך ווייטער אַזן צום מלאַך־מליץ:
ער האָט געשוויגן, אפֿילו ווען זיין בעל־טובהּ האָט אין קורצן
באַנקראַטירט און אים זיין לוינ נישט באַצאָלט...
ער האָט געשוויגן, אפֿילו ווען דאָס ווייב איז פֿון אים אַנטלאָפֿן
און איבערגעלאָזט אים אַ קינד פֿון דער ברוסט...
ער האָט געשוויגן אפֿילו מיט פֿופֿצן יאָר שפעטער, ווען דאָס
קינד איז אויפֿגעוואַקסן און גענוג שטאַרק געווען — באַנטשען
אַרויסצוואַרפֿן פֿון שטוב...
— מיך מיינט מען, מיך! — פֿרייט זיך באַנטשע.

*

— ער האָט אפֿילו געשוויגן — הייבט־אָן ווייכער און טרויער־
ריקער דער מלאַך־מליץ — ווען דער אייגענער בעל־טובהּ האָט
זיך מיט אַלע אויסגעגלייכט. נאָר אים קיין גראַשן שכירות נישט
צוריקגעבן, און אפֿילו דעמאָלט, ווען ער איז באַנטשען (ווייטער
פֿאַרנדיק אויף אַ קאָטש מיט גומענע רעדער און פֿערד ווי לייבן)
איבערגעפֿאַרן...

ער האָט אַלץ געשוויגן! ער האָט אפֿילו דער פֿאַליציי נישט
געזאָגט, ווער עס האָט אים צו רעכט געמאַכט...

*

ער האָט געשוויגן אפֿילו אין שפיטאַל, וווּ מען מעג שוין שרייען!
ער האָט געשוויגן, אפֿילו ווען דער דאָקטער האָט — אָן פֿופֿצן
קאָפּיקעס — נישט געוואָלט צוגיין צו זיין בעט און דער וועכטער
— אָן פֿינף קאָפּיקעס — טוישן אים די וועש...
ער האָט געשוויגן בנים גוססן — ער האָט געשוויגן בנים
שטאַרבן...

קיין וואָרט קעגן גאָט, קיין וואָרט קעגן לייט!
— דיִקסי!

*

באַנטשע הייבט־אָן ווייטער צו ציטערן אויפֿן גאַנצן לייב, ער
ווייסט, אָן נאָכן מליץ־יושר גייט דער קטיגור, ווער ווייסט, וואָס דער
וועט זאָגן! באַנטשע אַליין האָט זיין לעבן נישט געדענקט. נאָך אויף
יענער וועלט האָט ער יעדע מינוט די פֿריערדיקע פֿאַרגעסן... דער
מלאַך־מליץ האָט אים אַלץ דערמאַנט... ווער ווייסט, וואָס דער קטיגור
וועט אים דערמאַנען!

— רבותי! — הייבט־אָן אַ שאַרף־שטעכנדיק־ברענדיקער קול —
נאָר ער האַקט־אָפּ —
— רבותי! — הייבט ער נאָך אַ מאָל אָן, נאָר ווייכער און האַקט
ווייטער אָפּ.

ענדלעך הערט זיך, פֿון דעם אייגענעם האַלדז אַרויס, פּמעט
אַ ווייך קול:

— רבותי! ער האָט געשוויגן! וועל איך אויך שוויגן!
עס ווערט שטיל — און פֿון פֿאַרנט הערט זיך אַ נניע, ווייכע,
ציטערדיקע שטימע:

— באַנטשע, מיין קינד באַנטשע! — רופֿט זי אים ווי אַ האַר־
פֿע... — מיין האַרציק קינד באַנטשע!

אין באַנטשען צעוויינט זיך דאָס האַרץ... ער וואָלט שוין אַצינד
די אויגן געפֿענט, נאָר זיי זינען פֿאַרפֿינצטערט פֿון טרערן... עס
איז אים אַזוי זיס־וויינענדיק קיין מאָל נישט געווען... „מיין קינד“,
„מיין באַנטשע“ — זינט די מוטער איז געשטאַרבן האָט ער אַזאָ
קול און אַזוינע ווערטער נישט געזעצט...

— הוא שתק אפילו בשעה שהבעל־טובה פשט בקרוב את
הרגל ולא שילם לו את שכרו...
הוא שתק אפילו בשעה שהאשה ברחה ממנו והשאירה לו
תינוק שלא נגמל...
הוא שתק אפילו חמש־עשרה שנה לאחר־מכן, כשהילד גדל
והיה חזק למדי — בשביל להשליך את בונצי את מתוך הבית...
— אלי מתפווים, אלי! — שמח בונצי.

— הוא שתק — פותח בנעימה רכה יותר ועצבה יותר
המלאך־המליץ — בשעה שאותו בעל־טובה עצמו השתנה
והתפשר עם כולם, ורק לו לא החזיר אף פרוטה אחת מן
השכירות, ואפילו בשעה שעבר על בונצי (בנסעו שוב בכרכרה
עם גלגלי גומי ועם סוסים כאריות) ופצעו פצעים אנושים...
הוא עדיין שתק! הוא לא אמר אפילו למשטרה, מי הוא
זה שסידר אותו כך...

הוא שתק אפילו בבית־החולים, במקום שכבר מותר לצעוק!
הוא שתק אפילו בשעה שהרופא לא רצה בלי חמש־עשרה
קופיקות לגשת אל מטתו, והסומר לא רצה בלי חמש קופיקות
להחליף לו את כלי־הלב!
הוא שתק בשעת גסיסה — הוא שתק בשעת מיתה...
לא דבור כנגד המקום, לא דבור כנגד הבריות.
— דיִכסי!

בונצי מתחיל שוב רועד בכל גופו. הוא יודע, שלאחר מליץ
היושר בא הקטיגור! מי יודע מה זה יאמר! בונצי עצמו
לא זכר את חייו. עוד בעולם ההוא היה כל רגע משכיח את
הרגע שקדם לו... המלאך־המליץ הזכיר לו הכול... מי יודע, מה
הקטיגור יזכיר לו!
— רבותי! — מתחיל קול חד־דוקרני־לוהט — —
אך הוא מפסיק.
— רבותי, מתחיל הוא שנית, אך הקול כבר נתרכך במקצת,
ומפסיק שוב.
לבסוף נשמע, מתוך אותו גרון עצמו, קול שהוא כמעט כולו
רוך:

— רבותי! הוא שתק! וגם אני אשתוק!
משתלטת דממה — ומקדם נשמע קול חדש, רך ומרטט:
— בונצי, בני שלי בונצי! — קורא אליו הקול כקול העוגב —
בונצי בני שלי הנלבב!
ולבו של בונצי נכמר בקרבו ובוכה... כבר היה רוצה עכשיו
לפקוח את העינים, אך הן מעוממות מן הדמעות... כל־כך מתוק־
עד־כדי־בכיח לא היה לו מעולם... „בני שלי“, „בונצי שלי“ —
זמן שמתה אמו לא שמע קול כזה ובלים כאלה — —

— בני שלי! — מוסיף ואומר אַב־בֵּית־הַדִּין — הכול נשאת
 ושתקת! אין מתום בגופך ולא עצם שלימה, אין מקום בלא מכה,
 בלא חבורה, בלא פצע שותת־דם, אין פינה חבויה אחת בתוך
 נשמתך, שאינה נוטפת דם... ואתה שתקת ושתקת...
 שם לא הבינו בטיבו של הדבר הזה! אתה עצמך אפשר לא
 דעת כלל שאתה יכול לצעוק ומקול צעקתך ירעדו ויתפוררו
 חומותיה של יריחו! אתה עצמך לא ידעת, מה גדול הכוח הנרדם
 בך...
 בעולם ההוא לא נתנו לך שכר על שתיקתך, אך העולם
 ההוא עולם־השקר הוא, כאן, בעולם־האמת, תקבל
 את שכרך!
 אותך לא ישפוט הבית־דין של מעלה, עליך לא יוציא פסק־
 דין.

לך לא יקציב חלק ולא יגביל חלק: קח לך כל מה שאתה
 רוצה! הכול שלך!
 בונצי נושא זו הפעם הראשונה את העינים! והוא כמסוגנר
 מן האור השופע מכל הצדדים! הכול מבהיק, הכול מתנוצץ,
 מהכול קורנות קרני־אור: מן הכתלים, מן הכלים, מן המלאכים,
 מן הדיינים! הכול מלאכים!
 הוא משפיל את עיניו העייפות!
 — באמת? — שואל הוא מסופק ומבויש.
 — באמת! — משיב בתוקף אַב־בֵּית־הַדִּין — באמת, אני
 אומר לך, הכול שלך. כל מה שבשמים שייך לך! בחר לך וקח
 מה שאתה רוצה, אין אתה לוקח אלא משלך!
 — באמת? — שואל בונצי עוד פעם, אך הפעם כבר בקול
 בוטח.
 — באמת! באמת! באמת! — עונים לו בתקיפות מכל
 הצדדים.
 — נו, אם כך — מחייך בונצי — רוצה אני באמת בכל יום
 בבוקר גלוסקה חמה עם חמאה טריה!
 הדיינים והמלאכים השפילו ראשיהם מבוישים; הקטיגור
 פרץ בצחוק.

— מנן קינד! — פִּירט וניטער דער אַב־בֵּית־הַדִּין — דו האָסט
 אַלץ געליטן און געשוויגן! עס איז נישטאָ קיין גאַנץ גליד, קיין
 גאַנץ ביינדל אין דיין ליב אָן אַ ווונד, אָן אַ בלוטיקן אָרט. עס
 איז נישטאָ קיין איין באַהאַלטן אָרט אין דיין נשמה, וווּ עס זאָל
 נישט בלוטן... און דו האָסט אַלץ געשוויגן... דאָרט האָט מען זיך
 נישט פֿאַרשטאַנען דערויף. דו אליין האָסט גאַר אַפֿשר נישט גע-
 וואָסט, אָן דו קאַנסט שרעקן, און אַז פֿון דיין געשריי קאַנען יריחוֹס
 מויערן ציטעוין און אַננפֿאַלן... דו אליין האָסט פֿון דיין פֿאַרשלאָג־
 פֿענעם כוח נישט געוואָסט... אויף יענער וועלט האָט מען דיין שווי-
 גן נישט באַלוינט, גאַר דאָרט איז דער עולם השָקֵר, דאָ אויפֿן עולם
 אמת וועסט דו דיין לויב באַקומען! דיך וועט דאָס בית־דין של־מעלה
 נישט משפטן, דיך וועט עס נישט פּסקנען. דיר וועט עס קיין
 חלק נישט אויס־ און נישט אַפֿטיילן; נעם דיר, וואָס דו ווילסט!
 אַלץ איז דיין!
 באַנטשע הייבט דאָס ערשטע מאָל די אויגן אויף. ער ווערט
 ווי פֿאַרבלענדט פֿון דעם ליכט פֿון אַלע זיטן. אַלץ בלאַנקט אַלץ
 בלישטשעט, פֿון אַלעס יאָגן שטראַלן; פֿון די וועגט, פֿון די כלים,
 פֿון די מלאַכים, פֿון די דיינים! סאַמע ענגלען!
 ער לאָזט די מידע אויגן אַראָפּ.
 — טאַקע? — פֿרעגט ער מסופק און פֿאַרשעמט.
 — זיכער! — ענטפֿערט פֿעסט דער אַב־בֵּית־הַדִּין — זיכער,
 זאָג איך דיר, אָן אַלץ איז דיין. אַלץ אין הימל געהער צו דיר!
 קלייב און נעם, וואָס דו ווילסט, דו נעמסט גאַר ביי דיר אליין!
 — טאַקע? — פֿרעגט באַנטשע נאָך אַ מאָל, גאַר שוין מיט אַ
 זיכערן קול.
 — טאַקע! טאַקע! טאַקע! — ענטפֿערט מען אים אויף זיכער
 פֿון אַלע זיטן.
 — נו, אויב אזוי — שמייכלט באַנטשע — וויל איך טאַקע אַלע
 טאָג אין דער פֿרי אַ וויסע בולקע מיט פֿרישע פּוטער!
 דיינים און מלאַכים האָבן אַרצפֿגעלאָזט די קעפּ פֿאַרשעמט.
 דער קטיגור זאָט זיך צעלאַכט.